

SOCIAL WATCH
ČESKÁ REPUBLIKA

NEBEZPEČNÁ GENDEROVÁ IDEOLOGIE V ČESKÉ REPUBLICE?

Monitorovací zpráva Social Watch
k genderové rovnosti 2019

PRŮBĚŽNÁ ZPRÁVA O VÝVOJI V OBLASTI SOCIÁLNÍHO ROZVOJE
A ODSTRAŇOVÁNÍ NEROVNOSTÍ

SOCIAL WATCH
ČESKÁ REPUBLIKA

NEBEZPEČNÁ GENDEROVÁ IDEOLOGIE V ČESKÉ REPUBLICCE?

**Monitorovací zpráva Social Watch
k genderové rovnosti 2019**

PRŮBĚŽNÁ ZPRÁVA O VÝVOJI V OBLASTI SOCIÁLNÍHO ROZVOJE
A ODSTRAŇOVÁNÍ NEROVNOSTÍ

OBSAH

Úvod	3
Genderová ideologie v souvislostech	4
„Genderová neideologie“ jako dvojí standard	4
Proměna společnosti bez proměny představ o mužství	5
Přidaná hodnota pojmu gender	6
Příklad: Diskuse o ratifikaci Istanbulské úmluvy	7
Demokratizace institucí chápána jako osobní útok	8
Financování genderových témat: souboj faktů a smyšlenek	9
Situace v oblasti rovnosti žen a mužů v České republice	10
Institucionální zajištění genderové rovnosti	13
Postoje vládnoucích stran k rovnosti žen a mužů	14
Škrty na genderovou rovnost	16
Co je antigender a proč se mu dnes daří?	18
Kořeny antigenderu	18
Koho ohrožuje gender?	20
Antielitářství odpůrců „genderové ideologie“	21
Family mainstreaming	23
Závěr	25

Úvod

Tématem letošní monitorovací zprávy české koalice Social Watch k rovnosti žen a mužů je ve veřejném prostoru stále více skloňované slovo „genderová ideologie“, zabarvené negativními konotacemi, které v České republice zaznívá z řad konzervativních kruhů katolické církve, od části politické reprezentace či v rámci diskusí v médiích a na sociálních sítích. Ambicí publikace je jednak zachytit kořeny a příčiny bagatelizování rovnosti žen a mužů, a také vrátit debatu o rovnosti žen a mužů od domněnek k faktům a racionálním argumentům.

Předkládané tři krátké studie reflektují „boj“ proti tzv. genderové ideologii z různých vzájemně se doplňujících úhlů pohledu. První studie nabízí souvislosti pro pochopení toho, co se skrývá pod konceptem gender a zachycuje feministické apely, jež odmítají přijmout danost a přirozenost nerovného postavení žen a mužů ve společnosti, čímž se dostávají do sporu s kritikou tzv. genderové ideologie. Druhá studie poukazuje na důsledky rétoriky odpůrců „genderové ideologie“ v podobě zpochybňování potřeby financovat odstraňování přetrvávajících genderových nerovností, a to navzdory nelichotivým umístěním na zadních příčkách mezinárodních žebříčků rovnosti žen a mužů. Závěrečná studie zasazuje „boj“ proti tzv. genderové ideologii do širšího kontextu nejen východní a střední Evropy a poukazuje na společné jmenovatele antigenderových hnutí.

Tomáš Pavlas ve svém příspěvku přibližuje, z čeho vyplývá iracionální strach z prosazování rovnosti žen a mužů a jak souvisí genderová nerovnost s odlišným chápáním hodnoty mužů a žen ve společnosti. Pro pochopení současné situace dokresluje, v čem se za posledních sto let v našem kulturním okruhu změnil život žen a mužů. Vysvětluje, v čem spočívá přidaná hodnota obávaného pojmu gender a jak se konkrétně promítá do diskusí kolem ratifikace Istanbulské úmluvy a tématu násilí na ženách.

Příspěvek Veroniky Šprincové shrnuje současný stav v rovnosti žen a mužů v České republice ilustrovaný horizontální a vertikální genderovou segregací na trhu práce, nerovným odměňováním žen a mužů či výzkumy v oblasti násilí na ženách. Dále popisuje vývoj institucionálního zajištění oblasti rovných příležitostí žen a mužů v ČR a systém financování této problematiky, kterému se v posledním roce nevyhnuly škrty. V neposlední řadě reflektuje i přístup k tématu genderové rovnosti v návaznosti na ideologické ukotvení vládnoucích stran.

V závěrečném příspěvku Ľubica Kobová sleduje, jaké představy o společnosti a scénáře jejího vývoje vytvářejí antigenderová hnutí a jednotlivci. Na příkladech z různých evropských zemí ilustruje argumentaci a jednání odpůrců „genderové ideologie“ a identifikuje jejich základní společné charakteristiky. Zároveň poukazuje na faktory, které představují živné podhoubí pro působení smyšlených hrozeb a politiky strachu.

Markéta Kos Mottlová, editorka publikace

Genderová ideologie v souvislostech

Tomáš Pavlas

O tzv. genderové ideologii slyšíme v poslední době stále častěji. Ti, kdo tímto pojmem operují, tak činí v jistém negativním nastavení. Snaží se upozorňovat na nebezpečné projevy a důsledky zhoubné genderové ideologie. Za ohrožené pokládají především svobodu a demokracii.

Alarmistické scénáře mohou být podloženy dostatečným odůvodněním, nebo mohou být produktem strachu, především strachu ze změn. V prvním případě má poukazování na přicházející ohrožení racionální povahu, obavy jsou na místě. Ve druhém má povahu iracionální, obavy nutně nejsou. Za racionálně podložené bubnování na poplach pokládám např. poukazování na problém globálního oteplování. Scénáře o koncích svobody a demokracie podmíněné nastupující genderovou ideologií pokládám naopak za projevy iracionálního strachu.

Díky internetu máme přes pár kliků na dosah ohromné množství informací, které věda každým dnem produkuje. Není jim možné uniknout, staví člověka před nutnost zaujmout postoj. Žádný postoj je také postoj, protože má své důsledky. Nerozhodnu-li se rezignovat na schopnost kritického myšlení, jsou pochyby například ohledně konzumování masa, létání na dovolenou, produkování odpadu, nákupu levného oblečení, míjení bezdomovců, ale i práv a postavení žen ve společnosti, nepříjemně neodbytné.

Ačkoliv jsme podle poválečných plánů a prognóz měli už dávno pracovat jen tři dny v týdnu, situace je přesně opačná, všichni jsme tak nějak přepracovaní, není neobvyklé dohánět práci po večerech nebo víkendech z domova. Zvládáte-li pracovní tlak a další povinnosti jen s velkým vypětím a věnujete všechny síly tomu, abyste v tekutém světě udrželi hlavu nad hladinou, není nepochopitelné, že začne-li na vás někdo klást další náklad v podobě odpovědnosti za genderovou rovnost, můžete zpanikařit. S relativizací kategorií muž a žena jako bychom přicházeli o jednu z posledních kotev pomáhajících nám rozumět světu. Jako by selský rozum dospěl k poznání, že zde jeho schopnosti končí. A právě proto je tu věda, která nám za pomoci konceptu gender může ukázat cestu dál.

„Genderová neideologie“ jako dvojí standard

V České republice platí, že pokud se narodíte jako žena, máte horší pozici než muž. Např. výše mzdy, postup v kariéře, působení v politice, pojetí těla v médiích a reklamě, domácí násilí, to jsou příklady fenoménů nepřipustně ovlivňovaných biologickým pohlavím v neprospěch žen. Dostupná fakta dokládají, že ženy pobírají v průměru o 22 % menší mzdu než muži¹, pro zarážku jejich postupu v kariéře máme samostatný pojem – skleněný strop, v počtu političek je Česká republika na konci evropského žebříčku; ženská nahota je běžná, mužská je tabu; s domácím násilím se setkává každá třetí žena.

---

1 Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, MPSV (2017); dostupné z: <https://bit.ly/2IZCjtW>

V řeči čísel vypovídá o rovnoprávnosti žen a mužů v České republice 82. místo ze 149 v mezinárodním hodnocení úrovně genderové rovnosti v jednotlivých zemích Světovým ekonomickým fórem.² Zvláště pozoruhodné je přitom první místo v dílčím hodnocení přístupu ke kvalitnímu vzdělávání. Ženy u nás více a pilněji studují, tvoří 60 procent absolventů vysokých škol. O to smutnější je zanedbatelné procento žen v rozhodovacích funkcích. Například v představenstvech státních firem najdete jen pět procent žen. Právě tyto údaje, spolu s vysokým platovým rozdílem, způsobují celkové nelichotivé umístění.

Většina souvislostí druhořadého vnímání žen ve společnosti se však do čísel vtěsnat nedá – jako například pocity ze zákeřných sexistických billboardů, které mají co do činění s neregulováním reklamy. Samozřejmost mluvení o feminizaci některých oborů (například školství) jako o problému v rozporu s tichem ohledně maskulinizace politiky je také evidentním příkladem nepřipustného dvojího standardu, který dokumentuje též hluk střídající ticho, pokud někdo zmíní afirmativní nástroj typu kvót. Není přitom vůbec neobvyklé, že i v oněch feminizovaných oborech muži zastávají nejvyšší řídicí pozice.

Stav genderové nerovnosti, kdy je maskulinita vnímaná a přijímaná jako něco hodnotnějšího než feminita, vede k větší toleranci násilí na ženách. Je-li někdo vnímán jako méně hodnotný, mají ostatní i on sám tendenci neproblematizovat tolik příkoří, kterému je vystaven. A je-li dvojí standard chápání hodnoty mužů a žen vnímán jako normální, je tendence chápat disciplinaci, symbolické násilí a fyzické násilí uplatňované na ženy jako normální, přirozené či tradiční.

Proměna společnosti bez proměny představ o mužství

Za posledních sto let se život žen v našem kulturním okruhu dramaticky proměnil. Americký sociolog a jeden ze zakladatelů oboru mužská studia, Michael S. Kimmel, proměnu popisuje na rovině identity, práce, rodiny a intimity. Dle Kimmela ženy za prvé učinily svůj gender viditelným, otevřely genderovou otázku jako jeden ze základních aspektů své identity. Za druhé se výrazně vrátily na trh práce. Za třetí se proměnil rodinný život, protože namísto výběru rodina versus kariéra se dnes ženy snaží sladit obojí dohromady. Za čtvrté se proměnila ženská sexualita. I ženy si chtějí sex užít a nebojí se na tom trvat.³

Především však ženy prozkoumaly svoji ženskou identitu a identifikovaly řadu souvislostí, které z nich činí, slovy Simone de Beauvoir, „druhé pohlaví“.⁴ Ženy odmítly přirozenost takového stavu a jsou přesvědčeny, že je možné a potřebné vyjednat stav férovější a rovnější. Netrvají na tom všechny ženy, ale část již ano, a to je další podstatná změna.

Společenské prostředí se dramaticky proměnilo, což se nemohlo nedotknout života mužů. Dříve například muži trávili celý svůj mimorodinný život v mužských kolektivech. Chodili na chlapecké školy, univerzity byly plné mužů, sportovní kolektivy striktně oddělené, na vojně byli v čistě mužské společnosti, i pracovní čas trávili v převážně mužských skupinách. S větší přítomností žen ve veřejném prostoru a rozšiřováním ženské role je s touto jednotvárností konec.

---

2 Global Gender Gap Report 2018, Světové ekonomické fórum; dostupné z: <https://bit.ly/2tlnmzE>

3 Kimmel, M. (2000). *Gendered society*. Oxford University Press.

4 Beauvoir, S. de (1966). *Druhé pohlaví*. Praha: Orbis.

Prostředí se proměnilo, přesto česká idea mužství zůstává víceméně stejná. Zkostnatělé české představy o mužství zaostávají za společenským vývojem. S rychlými a dramatickými změnami není nikdy jednoduché se vyrovnat, odmítáte-li však nástroje, které mohou pomoci, je to o to horší. Součástí mužského genderu jako by dnes byl samotný odpor k mužskému genderu. Až na výjimky se muži v Česku odmítají svou identitou zabývat, natož k tomu použít osvědčený nástroj kritického myšlení.

Obávaná „genderová ideologie“, tedy snaha za pomoci konceptu gender vědeckým přístupem analyzovat strukturální povahu vztahů mužů a žen, autoritářské, zvnitřnělé patriarchální postoje dokáže nasvítit. Přesvědčivě ukazuje, že se nejedná o žádný přirozený, nezměnitelný stav, ale nedemokratickou abnormalitu, kterou můžeme a máme změnit.

Přidaná hodnota pojmu gender

Americká historička Joan Wallach Scott definovala gender takto: 1. Gender je konstituční element sociálních vztahů založený na vnímání pohlavních rozdílů. 2. Gender je primárním způsobem projevu moci.⁵ Gender nám pomáhá popisovat a analyzovat, jak je prostřednictvím institucí jako rodina, škola, práce, sexualita vytvářena mužská a ženská odlišnost. Pomáhá nám také pochopit, jaké zájmy se skrývají za preferovanými volbami.

Přidaná hodnota pojmu gender spočívá v možnosti vést i o problémech odvozených od mužství a ženství konstruktivní a neideologickou diskusi. Např. nestavět na paušalizaci (všichni muži jsou takoví a všechny ženy zase takové), nehodnotit jednu skupinu výše než druhou, nezabřednout v předsudcích o „přirozenosti“ rolí ani nezobecňovat prožitky z peripetií našich osobních životů v tvrzení o typickém chování mužů či žen.

Problém, na který feminismus upozorňuje, není v jednotlivcích, ale v systému, v prostředí. Podoba genderu (maskulinit, feminit) je nám do značné míry předepisovaná zvenčí. My si ji zvnitřňujeme podobně, jako si vězni v Panoptikonu zvnitřňují nepřítomného dozorce, jak ukázal francouzský filosof Michel Foucault. Ve specificky prostorově uspořádaném vězení s centrální dozorcí věží vězeň nikdy neví, zda je zrovna dozorcem pozorován, či nikoliv. Tak si vězeň dozorce postupně zvnitřní a chová se stále disciplinovaně. Za dozorce si můžeme dosadit genderový řád alias představu mužské a ženské podstaty.

Situace je dnes taková, že dveře patriarchálních cel jsou již minimálně pootevřené, stačí do nich strčit a vylézt na slunce. Feministky a feministé jsou již venku a zvou ostatní k sobě. Mnozí však trvají na tom, že ten reálný svět není venku, ale v cele samotné. Připomíná to podobnoství o platónské jeskyni. Mnozí dávají přednost pozorování tradičních stínů na zdi cely před svobodou vně cely.

---

5 Scott, J. W. (1986). A Useful Category of Historical Analysis. *The American Historical Review*, Vol. 91, No. 5., pp. 1053 – 1075.

Příklad: Diskuse o ratifikaci Istanbulské úmluvy

Ratifikace Istanbulské úmluvy by mohla či měla být roznětkou širšího ženského vzduchu. Vždyť jejím tématem je násilí. Symbolické či fyzické násilí, které je součástí žité zkušenosti českých žen. Z mého pohledu největší přínos úmluvy spočívá v jasné řeči – násilí vůči ženám jakožto násilí genderově podmíněné má strukturální povahu a toto násilí je jedním z klíčových společenských mechanismů, jež ženám vnucují podřízené postavení vůči mužům. Dále násilí vůči ženám je projevem historicky nerovného poměru síly mezi muži a ženami, jenž vedl k nadřazenosti mužů a diskriminaci žen a bránil ženám v plném rozvoji. Istanbulská úmluva chce rovněž zajistit rovnoprávnost mezi muži a ženami, což de iure i de facto představuje klíčový element prevence násilí vůči ženám.

Úmluva pojmenovává příčiny genderově podmíněného násilí. Říká, že vnímání maskulinity jako něčeho hodnotnějšího vede k větší toleranci násilí na ženách. Je-li někdo vnímán jako méně hodnotný, mají ostatní i on sám/ona sama tendenci neproblematizovat tolik příkoří, kterému je vystaven/a.

Pokud bychom ratifikaci Istanbulské úmluvy uznali, že genderová nerovnost zapříčiňuje násilí na ženách, pak by se náš stát musel začít daleko seriózněji a profesionálněji zabývat i dalšími dílčími příčinami genderové nerovnosti, které nemají přímo povahu fyzického násilí. Například nerovným odměňováním za stejnou práci či práci stejné hodnoty; skleněným stropem bránícím ženám v postupu do rozhodovacích funkcí; rozšířeností sexistické reklamy atd.

Explicitní odmítání ratifikace Istanbulské úmluvy představuje vykročení za rámec v ČR běžně používané bagatelizace politiky prosazování genderové rovnosti. Pasivitu v řešení či dokonce zpochybňování těchto problémů bude totiž možné po ratifikaci Istanbulské úmluvy vykládat též jako udržování kultury násilí. V tomto smyslu je napadání tzv. genderové ideologie udržováním kultury násilí, příkladem je kázání Mons. Petra Píthy při příležitosti státního svátku 28. září 2018 v katedrále sv. Víta.⁶

Demokratizace institucí chápáná jako osobní útok

Feminismus již nemá za cíl radikální proměnu společnosti, před jejímiž zhoubnými důsledky varují kritici „genderové ideologie“. Cílem dnešního feminismu je, aby ti, kteří se považují za realisty a odmítají „sociální inženýrství“, paradoxně neodmítali realitu proměny ženské identity. Feministky a feministé s odpůrci „genderové ideologie“ vedou spor, zda je možné, aby se ženské a mužské identity proměňovaly, zatímco ony se dramaticky proměňují. Odpůrci „genderové ideologie“ prezentují vlastní utopii jako přirozenou danost. Feministky a feministé naopak přirozenost podřízeného postavení ženy vůči muži odmítají a trvají na tom, že i podoba vztahů mezi muži a ženami musí být předmětem demokratické diskuse.

Zjednodušeně řečeno, socialisté věří, že lidé si mají být rovni a stát to má pomoci zajistit. Konzervativci jsou přesvědčeni, že rovnost po socialistickém vzoru zajistit nelze, preferují, aby silnější pomáhali slabším. Liberálové věří v rovnost příležitostí, které dávají každému stejné šance bez ohledu na pohlaví, barvu kůže, rodinné finance atd. Pak by to ale měli být konzervativci, kdo prosazuje otcovskou dovolenou tak dlouhou, aby se matka s otcem

6 Pítha, P. (2018). Kázání katedrála sv. Víta; dostupné z: <https://bit.ly/2ThVC38>

společně podíleli na péči o malé dítě. Měli by to být liberálové, kdo prosazuje podpůrné opatření typu kvóty pro ženy do rozhodovacích pozic. Nemohli by přece připustit, aby pouhá přítomnost dělohy v těle ženy způsobila její diskvalifikaci. A měli by to být socialisté, kdo neustále dohlíží na různé instituce a muže, kteří je řídí, zda dělají maximum, aby se nikdo necítil v nerovném postavení.

Pokud jde o genderovou rovnost, v Česku demokratickou káru tlačí pár idealistických socialistů. Konzervativci se pohodlně vezou a nadávají jim do neomarxistů. Většina liberálů v tom konzervativcům přizvukuje. Připadá mi, že čeští liberálové z obavy, aby nebyli označeni za socialisty, jsou více konzervativní, než jim sluší. Na což se nabaluje problém, že český konzervatismus má tendence k mužskému šovinismu, který navíc skrývá za „smysl pro humor“.

Pokud si tlak okolí neuvědomujeme, patriarchální společenské představy si nevědomě zvnitřníme natolik, že je bereme automaticky za součást sebe sama, za svou vnitřní podstatu.

Feministické apely směřované na reformy institucí, jako je rodina (viz debata o koncepci rodinné politiky), škola (viz debata o sexuální výchově), pracovní trh (viz debata o nerovném odměňování) nebo politika (viz debata o kvótách) díky tomu chápeme jako osobní útok „genderové ideologie“ a legitimní demokratizační požadavky máme tendenci vykládat jako nebezpečné ohrožení. Obavy z tzv. genderové ideologie jsou převrácení feministického „osobní je politické“ – z potřebných politických demokratizačních institucionálních změn totiž vytváří osobní problém.

Ať už jsme heterosexuální muži, heterosexuální ženy, gayové, lesby, transgenderi, jsme všichni lidmi a jako takoví bychom se měli umět domluvit na pravidlech spravedlivých pro všechny. Gender je v souladu s demokratickými principy svobody a rovnosti, tj. v souladu s přesvědčením, že hodnotit člověka je možné jen individuálně na základě jeho názorů, postojů a jednání, nikoliv na základě příslušnosti k jakémukoli skupině či kategorii.

Financování genderových témat: souboj faktů a smyšlenek

Veronika Šprincová

Koncept tzv. genderové ideologie, který se zejména v katolicky orientovaných zemích objevuje již řadu let, pronikl v posledním roce i do veřejné diskuse v České republice, nejméně v nejisté části státě v celé Evropě. A to nejen na úrovni kázání v kostelích, diskusí v médiích či na sociálních sítích, ale i na úrovni politické s konkrétními dopady zejména na ochotu řešit a financovat odstraňování přetrvávajících genderových nerovností.

O tom, že je takové úsilí potřebné, svědčí kromě statistik i mezinárodní srovnání, v němž se Česká republika dlouhodobě drží na nelichotivých spodních příčkách. V předchozím příspěvku bylo již zmíněno umístění České republiky v rámci žebříčku Světového ekonomického fóra. V rámci žebříčku Evropského institutu pro rovnost žen a mužů, který srovnává data za 28 členských států EU, je Česká republika na 23. místě.⁷ I přes řadu mezinárodních a národních závazků či strategií v oblasti prosazování genderové rovnosti, k jejichž naplňování se Česká republika zavázala, nedošlo dosud k výraznějšímu pokroku.

Zastánci a zastánkyně rovnosti žen a mužů či genderové rovnosti obecně si od 90. let minulého století utvářeli a formovali svou agendu a argumenty v její prospěch. Argumentaci pak zpravidla přizpůsobovali ideologickému zaměření soudobé vlády s cílem dosáhnout maximálního možného úspěchu v daném politickém nastavení.

Agenda rovnosti žen a mužů byla – zejména v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie – formována i samotným státem a jeho orgány, a to především skrze financování konkrétních témat. Ve středu pozornosti se tak historicky drží téma trhu práce a sladování soukromého a profesního života. Trh práce je oblastí, která se dotýká všech, jakkoli si jej různé skupiny uvědomují s různou intenzitou.

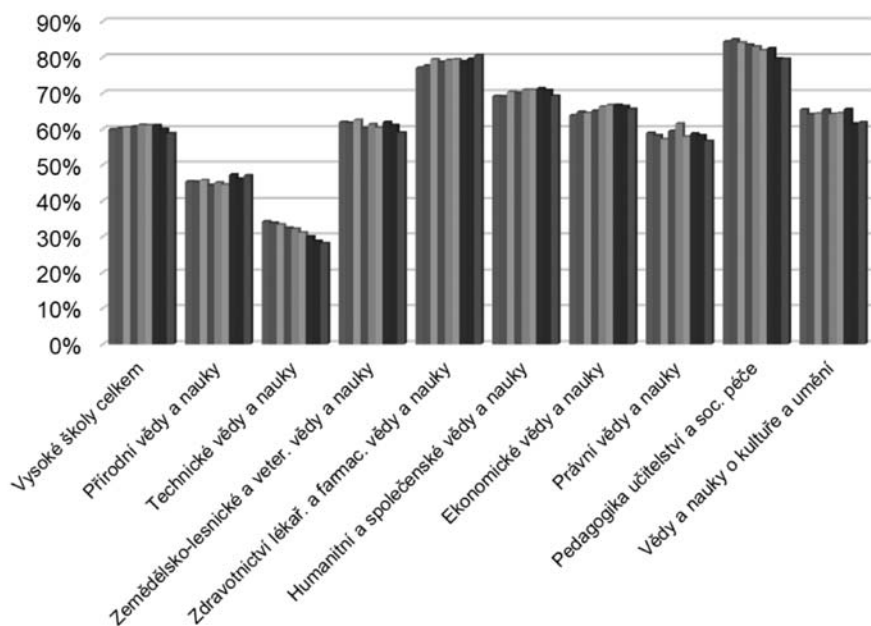
7 Kompletní žebříček k dispozici na <https://bit.ly/2IsLfw2>

Situace v oblasti rovnosti žen a mužů v České republice

Jedním z aspektů trhu práce je ekonomická aktivita populace. Její míra je v České republice u žen i u mužů nad evropským průměrem. Nicméně platí, že ženy jsou oproti mužům méně ekonomicky aktivní, a to ve všech věkových kohortách. Největší rozdíly jsou pak ve skupině od 25 do 39 let. Příčinu tohoto rozdílu jasně ilustruje statistika důvodů ekonomické neaktivity, v níž společně se Slovenskem z evropského průměru výrazně vybočujeme tím, že přes 70 % žen není ekonomicky aktivních z důvodu péče o děti či zdravotně postižené dospělé. Navíc v České republice je výrazný rozdíl u žen (71,6 %) a u mužů (4,2 %).⁸

Patří sem i téma segregace ve vzdělávání. Celkově tvoří ženy mezi absolventy a absolventkami vysokých škol většinu. Jejich podíl dlouhodobě činí zhruba 60 %. Mezi jednotlivými typy oborů však panují rozdíly, které se od roku 2009 příliš významně nemění. Za pozornost stojí technické obory, kde sice ženy dlouhodobě tvoří menšinu, jejich podíl však stabilně rok od roku roste.

Podíl žen mezi absolventy a absolventkami vysokých škol podle oborů

8 Zdroj Český statistický úřad: Zaostřeno na ženy a muže (2018); dostupné z: <https://bit.ly/2SPwLV2>

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Vysoké školy celkem	59,8%	60,2%	60,4%	60,6%	61,1%	61,0%	61,0%	60,0%	58,7%
Přírodní vědy a nauky	45,3%	45,3%	45,7%	44,3%	45,1%	44,5%	47,3%	46,1%	47,0%
Technické vědy a nauky	34,2%	33,8%	33,4%	32,4%	32,1%	31,1%	30,0%	28,7%	28,1%
Zemědělsko-lesnické a veter. vědy a nauky	61,9%	61,7%	62,5%	60,2%	61,3%	60,3%	61,9%	61,0%	58,9%
Zdravotnictví lékař. a farmac. vědy a nauky	77,0%	77,7%	79,4%	78,7%	79,2%	79,4%	78,8%	79,5%	80,5%
Humanitní a společenské vědy a nauky	69,2%	69,1%	70,3%	70,1%	70,9%	70,9%	71,3%	70,8%	69,2%
Ekonomické vědy a nauky	63,8%	64,7%	64,4%	65,1%	66,2%	66,6%	66,6%	66,3%	65,6%
Právní vědy a nauky	58,9%	58,2%	57,2%	59,4%	61,5%	57,8%	58,7%	58,2%	56,6%
Pedagogika učitelství a soc. péče	84,3%	84,9%	84,1%	83,4%	82,9%	81,9%	82,5%	79,6%	79,5%
Vědy a nauky o kultuře a umění	65,4%	64,1%	64,3%	65,4%	64,1%	64,4%	65,5%	61,5%	61,8%

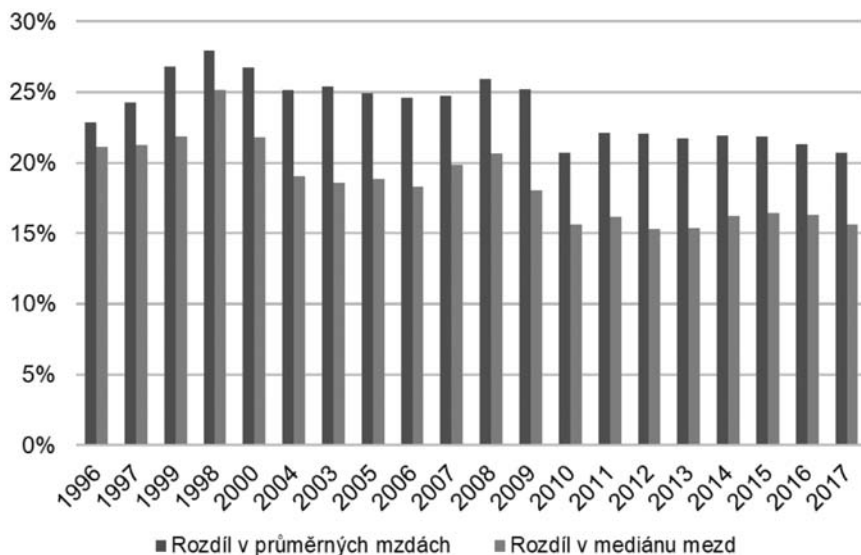
Zdroj dat: ČSÚ

Tyto rozdíly se pak překlápějí i na trh práce. Ženy se stále koncentrují v oborech, které jsou spojovány s tradiční představou o jejich roli ve společnosti. Dominují tedy v oborech, jako je zdravotnictví a sociální péče či vzdělávání, které jsou výrazně finančně podhodnoceny. Muži naopak převažují ve stavebnictví, těžbě, dopravě či v oblasti informačních a komunikačních technologií. Druhá osa rozdělení trhu práce je vertikální. Muži jsou v nepoměrně větší míře zastoupeni ve vedoucích pozicích. Například v kategorii „zákonodárci a řídicí pracovníci“ činí jejich podíl více než 75 %.⁹

Přetrvávající nerovnosti na trhu práce jsou provázány s dalšími negativními jevy jako je nerovné odměňování, rozdílná výše důchodů a v důsledku pak i vyšší riziko chudoby u žen. Přestože s ohledem na celkovou ekonomickou situaci dochází ke snižování nezaměstnanosti i k nárůstu průměrných mezd, rozdíl v odměňování žen a mužů se příliš nemění. Podle údajů Českého statistického úřadu činil v roce 2017 rozdíl mezi mediánem mezd mužů a žen 15,6 % a v průměrných mzdách byl rozdíl právě s ohledem na nízké zastoupení žen ve vrcholných, nadprůměrně finančně ohodnocených, pozicích dokonce 20,7 %.

⁹ Zdroj Český statistický úřad: Zaostřeno na ženy a muže (2018); dostupné z: <https://bit.ly/2SPwLV2>

Rozdíl v průměrných mzdách a v mediánech mezd mužů a žen

Zdroj dat: ČSÚ

Ještě přesnější obrázek o nerovnosti v odměňování poskytují porovnání průměrných mezd a jejich mediánu v absolutních hodnotách. Z následující tabulky je patrné, že v roce 2017 si ženy vydělaly v průměru o 7106 Kč měsíčně méně, což je třetí historicky nejvyšší hodnota. Při porovnání mediánových mezd si ženy ve stejném roce vydělaly méně o 4529 Kč měsíčně.

Rozdíl v měsíčních průměrných mzdách a v mediánech mezd mužů a žen v korunách

	1996	1997	1999	1998	2000	2004	2003	2005	2006	2007
Rozdíl v Kč - průměr	2796	3436	4316	4287	4610	5788	5579	6050	6288	6805
Rozdíl v Kč - medián	2250	2630	2996	3333	3187	3684	3383	3822	3875	4528

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rozdíl v Kč - průměr	7631	7539	5729	6298	6377	6297	6518	6748	6851	7106
Rozdíl v Kč - medián	5024	4361	3606	3802	3610	3684	4010	4227	4401	4529

Zdroj dat: ČSÚ

Rozdíly v odměňování pak mají jasný dopad na výši důchodů. Podle dat Českého statistického úřadu činila průměrná měsíční výše starobního důchodu u mužů 13 076 Kč a u žen jen 10 756 Kč.¹⁰

Tyto nerovnosti pak mají jasný dopad nejen na konkrétní ženy a muže, ale i na ekonomiku jako celek. Koncentrace žen ve finančně podhodnocených oborech či pozicích a v průměru nižší důchody negativně dopadají zejména na ty ženy, které jsou zodpovědné za finanční příjem celé domácnosti. Podle studie Eurostatu jsou ženy ve všech věkových skupinách ohroženy chudobou a sociálním vyloučením více než muži a největší rozdíl nastává po 75. roce života.¹¹

Z hlediska ekonomiky státu je dlouhodobě zvýrazňovaným negativem nevyužívání potenciálu žen.¹² Ženy v České republice dlouhodobě převažují mezi absolventy a absolventkami vysokých škol, a dokonce již i ve vysokoškolsky vzdělané populaci mezi 15 a 74 lety jako celku.¹³ Přesto jsou však ekonomicky méně aktivní, a to zejména kvůli péči o děti či závislé osoby, a nedostatečně zastoupeny ve vedoucích a rozhodovacích pozicích.

Dalším tématem, které je v České republice dlouhodobě vnímáno jako problematické, je násilí na ženách. Studie *Violence against women: an EU-wide survey* ukázala, že s nějakou formou fyzického či sexuálního násilí se v České republice setkala 32 % žen starších 15 let. S násilím ze strany současného či bývalého partnera pak 21 % žen v této věkové skupině.¹⁴ Na druhé straně výzkumy Amnesty International ukázaly, že okolo tématu sexuálního násilí na ženách panuje v České republice stále řada předsudků včetně domněnky, že žena je za znásilnění za určitých okolností spoluzodpovědná. Například pokud se „chová koketně“, je opilá, nosí vyzývavé oblečení nebo neřekne muži jasně ne.¹⁵

Institucionální zajištění genderové rovnosti

Existence těchto i řady dalších genderových nerovností je vnímána i ze strany státu. Od roku 2001 existuje Rada vlády pro rovnost žen a mužů – stálý poradní orgán vlády v oblasti vytváření rovných příležitostí pro ženy a muže.¹⁶ V roce 2014 pak byla přijata Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014–2020, která zahrnuje celou škálu oblastí, v nichž genderové nerovnosti přetrvávají, a obsahuje i konkrétní nástroje a řešení, jak je odstraňovat.¹⁷

---

10 Zdroj Český statistický úřad: Zaostřeno na ženy a muže (2018); dostupné z: <https://bit.ly/2SPwLV2>

11 Eurostat: 2018 Report on equality between women and men in the EU. Dostupné z: <https://bit.ly/2Jr8mNE>

12 Viz např. McKinsey & Company: Využití plného potenciálu žen v české ekonomice, 2012. Dostupné z: <https://bit.ly/2SUyXFM>

13 Zdroj Český statistický úřad: Zaostřeno na ženy a muže (2018); dostupné z: <https://bit.ly/2SPwLV2>

14 FRA – Agentura Evropské unie pro základní práva: *Violence against women: an EU-wide survey*, 2014. Dostupné z: <https://bit.ly/2Tfz4Qm>

15 Výsledky výzkumu z roku 2015 dostupné na: <https://bit.ly/2Npf1tK> a výsledky výzkumu z roku 2018 dostupné na: <https://bit.ly/2TfwtpM>

16 Více informací přímo na webových stránkách Rady: <https://bit.ly/2CnjF4j>

17 Viz <https://bit.ly/2NkSM8a>

Genderově relevantním tématem, které je v českém prostředí z veřejných zdrojů financováno relativně stabilně, jsou nerovnosti na trhu práce a sladování rodinného (osobního) a pracovního života. Prostřednictvím Evropského sociálního fondu je toto téma podporováno od roku 2004 v operačních programech Rozvoj lidských zdrojů – Opatření 2.2 – Rovné příležitosti pro ženy a muže na trhu práce (2004–2006), Lidské zdroje a zaměstnanost – Oblast podpory 3.4 – Rovné příležitosti žen a mužů na trhu práce a sladění pracovního a rodinného života (2007–2013) a Zaměstnanost – Investiční prioritě – 1.2 Rovnost žen a mužů (2014–2020). V prvním programovém období bylo téma sladování rodinného a pracovního života i součástí Jednotného programového dokumentu pro Cíl 3.¹⁸

V roce 2013 byl Ministerstvem práce a sociálních věcí jakožto tehdeším gestorem agentury vyhlášen Dotační program na podporu veřejně účelných aktivit nestátních neziskových organizací zabývajících se rovnými příležitostmi žen a mužů s celkovou alokací 5 milionů korun. V lednu 2014 byl po sedmi letech obnoven post ministra pro lidská práva. Téma rovnosti žen a mužů se tak znovu přesunulo do gesce Úřadu vlády a spolu s ním i tento dotační program.¹⁹

Na rozdíl od Evropského sociálního fondu je v tomto programu agenda rovnosti žen a mužů pojímána komplexněji, nikoli pouze v návaznosti na trh práce. Od roku 2015, resp. 2016, pokrývá všechny oblasti identifikované ve Vládní strategii pro rovnost žen a mužů na léta 2014–2020. V roce 2017 pak byla celková alokace navýšena z 5 na 7 milionů korun.

Postoje vládnoucích stran k rovnosti žen a mužů

Ačkoli se statistiky ilustrující přetrvávající nerovnosti mezi postavením žen a mužů ve společnosti ani pozice České republiky v mezinárodním srovnání příliš nemění, proměňuje se vnímání této problematiky, a to zpravidla v návaznosti na ideologické ukotvení vládnoucích stran. Obecně platí, že pravicově orientované vlády byly tématu otevřené méně než vlády levicové, i když úlohu jistého korektivu sehrávali koaliční partneři. To ilustruje například druhá vláda Mirka Topolánka (2007–2009). Sám premiér jakožto představitel konzervativně-liberální Občanské demokratické strany v projevu u příležitosti zahájení Evropského roku rovných příležitostí uvedl mimo jiné: „Žena se může svobodně rozhodnout děti nemít a pak jsem přesvědčen, že má stejné příležitosti uplatnění jako muž. S tím by měl zákon počítat a nevnucovat těmto ženám ochranu, o kterou nestojí a která paradoxně vede k jejich diskriminaci. Pokud se žena rozhodne věnovat roli, kterou jí svěřila příroda, pak nepotřebuje, aby se jí zákon snažil srovnat s mužem. Naopak potřebuje flexibilní pracovní trh, který jí umožní zaměstnat se za podmínek, které budou oběma stranám vyhovovat.“²⁰ Na druhé straně však Strana zelených jakožto jeden z koaličních partnerů obsadila pozici ministryně/ministra pro lidská práva a národnostní menšiny, z níž se snažila tuto agendu pozitivně ovlivňovat v souladu se svým stranickým programem.

18 Podrobnější informace na webových stránkách Evropského sociálního fondu v ČR: <https://bit.ly/2SspFk9>

19 Od roku 2001, kdy získala agenda rovnosti žen a mužů institucionální rámec, bylo téma v gesce Ministerstva práce a sociálních věcí. V návaznosti na vznik postu ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny v roce 2007 byla agenda přesunuta na Úřad vlády ČR. Po volbách do PSP ČR v roce 2010 a následném sestavení vlády nebyla tato agenda na ministerské úrovni zachována a nebyla obsazena ani pozice zmocněnce/zmocněnkyně pro lidská práva. V roce 2011 pak byla agenda přesunuta zpět na Ministerstvo práce a sociálních věcí. V gesce MPSV byla až do roku 2014, kdy se opět přesunula na Úřad vlády ČR, kde zůstává dodnes. Podrobněji viz výroční zprávy Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, resp. Rady vlády pro rovnost žen a mužů dostupné na <https://bit.ly/2NpJnv5>

20 Celý projev k dispozici na: <https://bit.ly/2Xia5eF>

Zcela jiné rámování pak přinesla vláda Petra Nečase (2010–2013), stranického kolegy Mirka Topolánka. V té nebyla žádná politická strana, která by se tématu rovnosti žen a mužů programově věnovala. Postoj vlády tak osciloval mezi ignorancí a otevřeným odmítáním témat spojených s rovností žen a mužů, a to včetně problematiky domácího násilí. Příznačné bylo i jmenování jednoho z nejvýraznějších představitelů Občanského institutu²¹ a dlouhodobého kritika tzv. „genderového feminismu“, Romana Jocha, do pozice poradce pro lidská práva a zahraničí. Joch se například kriticky vyjádřil k návrhům Národního akčního plánu boje proti domácímu násilí s poukazem na to, že pro snížení výskytu domácího násilí je potřeba podporovat tradiční manželskou rodinu. Jeho tvrzení, podložené vágním odkazem na „sociologické studie jak z USA, tak ze západní Evropy“²², však bylo v rozporu s dostupnými statistickými daty, na což poukazovaly neziskové organizace, které se tématu dlouhodobě věnují.

Spojování genderových témat s kritikou feminismu a prosazování genderové rovnosti s ohrožením tradiční rodiny bylo na politické úrovni do určité míry překryto rámováním nastaveným další politickou vládou pod vedením Bohuslava Sobotky (2014–2017) jakožto představitele České strany sociálně demokratické, resp. jejího progresivního proudu. Nicméně diskurz nastavený za období vlády Petra Nečase především jeho poradci z Občanského institutu²³ vytvořil v českém prostředí pevné zázemí pro přijetí konceptu tzv. „genderové ideologie“ a odmítání prosazování genderové rovnosti z obav před rozpadem „tradiční rodiny“. Sjednocujícími prvky obou přístupů jsou záměrné překrucování samotné podstaty genderových studií, odkazování na údajně šokující dopady feminismu v západní Evropě i USA²⁴ a vykreslování neexistujících nebezpečí, které však ve společnosti, nebo přinejmenším její části, rezonují.

Potřeba řešit nerovnosti mezi muži a ženami, ale například i diskriminaci LGBTQ+ osob, zůstává stále stejná, ochota k tomuto řešení se však v posledních letech snižuje. Vlády Andreje Babiše se tak od svého vzniku musejí vyrovnat s tím, že jsou na jedné straně vázány k usilování o genderovou rovnost (aktuální vládní strategie byla schválena v době, kdy byl Babiš prvním místopředsedou vlády), na druhé straně je však na ně vyvíjen veřejný i politický tlak. Tlak v tom smyslu, že jde o agendu, která je nesmyslná nebo dokonce škodlivá. Na to se navíc nabaluje léta pěstovaný negativní postoj k „nikým nevoleným“ občanské společnosti a neziskovým organizacím či konkrétněji tzv. „politickým neziskovkám“.

---

21 <http://www.obcinst.cz/>

22 <https://bit.ly/2E8Llg2>

23 Kromě zmíněného Romana Jocha a jeho textů k genderovým tématům lze uvést např. Matyáše Zrna a jeho text „Válka žen proti mužům“ (<https://bit.ly/2SmbGMR>), který byl otištěn v příloze Lidových novin Orientace v době, kdy působil jako její vedoucí.

24 Typickým příkladem je česká reflexe hnutí #MeToo, které je řadou těch, kdo se k němu vyjadřují (což jsou zejména muži ve středním věku), znevažováno a zlehčováno.

Škrty na genderovou rovnost

To, co začalo spíše jako kulturní válka vedená přes komentáře v médiích, se přesouvá do kostelů i na parlamentní půdu s konkrétními dopady, a to zejména v podobě finančních škrťů. Již v minulém roce Česká ženská lobby informovala o neúspěšném pokusu o zrušení státní dotace určené na podporu rovnosti žen a mužů a o plánovaných škrtech, resp. přesunech peněz určených na rovnost žen a mužů v Operačním programu Zaměstnanost.²⁵

Z Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (tzv. „Istanbulské úmluvy“) se stal strašák a zároveň i bič na všechny jednotlivce a organizace, které se genderovými tématy zabývají. Gender se v posledních letech stal ještě méně populárním tématem, než byl do té doby, a o to kontroverzněji jsou vnímány výdaje s genderovými tématy spojené. Ministerstvo práce a sociálních věcí tak i přes výhrady neziskových organizací a Rady vlády pro rovnost žen a mužů přesunulo 800 milionů původně plánovaných právě na podporu rovnosti žen a mužů do jiných prioritních os.

Navíc z původně plánované 400milionové alokace na soutěžní projekty, jejichž cílem má být odhalovat a řešit různé aspekty nerovnosti mezi muži a ženami, nakonec zbyla jediná výzva s celkovou alokací 240 milionů korun. Pro řešení přetrvávajících problémů jako je výše popsaná segregace na trhu práce či nerovné odměňování a další projevy diskriminace na základě pohlaví zbývá jen minimální prostor, a to dokonce i oproti původnímu plánu čerpání financí v Operačním programu Zaměstnanost. Preferováno je opět téma sladování skrze financování zařízení péče o děti v podobě mikrojeslí a dětských skupin. Snahu o řešení dlouhodobého nedostatku zařízení péče o děti lze jediné pochválit, je však otázka, zda se tak má dít prostřednictvím peněz z Evropského sociálního fondu, nebo zda by měl stát pracovat na systémovém řešení, jak tyto kapacity vytvořit a udržet bez závislosti na zdrojích EU. Nabízí se i otázka, zda má být za tuto oblast zodpovědné Ministerstvo práce a sociálních věcí, nebo spíše Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Škrťům se nakonec nevyhнул ani jediný státní dotační program určený na podporu rovnosti žen a mužů a naplňování vládní strategie v této oblasti. Po neúspěšném pokusu o zrušení této dotace pozměňovacím návrhem k zákonu o státním rozpočtu na rok 2018, který předložil poslanec ODS Jakub Janda, se podařilo poslanci za SPD Janu Hrnčířovi prosadit vlastní poslanecký návrh jako pozměňovací návrh k zákonu o státním rozpočtu na rok 2019 předložený rozpočtovým výborem Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Stejný návrh současně podal i jako poslanec a velmi podobný pozměňovací návrh předložil po roce i Jakub Janda.²⁶

Ačkoliv Jandův poslanecký návrh na přesun celých 7 milionů z příslušné kapitoly Úřadu vlády Sněmovnou neprošel (97 hlasů bylo proti a 50 pro)²⁷, pozměňovací návrh rozpočtového výboru byl podpořen jak ministryni financí, tak poslanci a poslankyněmi napříč politickým spektrem s výjimkou České pirátské strany a většiny poslaneckého klubu TOP 09 – podpořilo jej 167 ze 195 přítomných a jen 12 hlasovalo proti.²⁸ O motivaci jednotlivých poslanců a poslankyň podpořit tento pozměňovací návrh lze jen spekulovat. Z odůvodnění návrhů i stenoprotokolů z jednání je však zřejmé, že diskuse o nich neprobíhala na základě faktů,

25 Tisková zpráva „MPSV škrty rovnost žen a mužů“ dostupná na: <https://bit.ly/2U6PvvN>

26 Znění všech pozměňovacích návrhů k rozpočtu na rok 2019 dostupné na stránkách PSP ČR: <https://bit.ly/2U8xLA3>

27 Hlasování zde: <https://bit.ly/2ThBjmo>

28 Hlasování zde: <https://bit.ly/2SuNd82>

čísel a racionálních argumentů, ale čistě na základě dojmů, polopravd či dokonce jasných lží. Což je o to paradoxnější, že dotčený dotační program byl zejména v posledních letech pod drobnohledem. Žádná jiná státní dotace, včetně těch s mnohonásobně vyššími objemy, nepodléhá takovému zájmu a kontrole. Přesto Poslanecká sněmovna rozhodla o snížení celkové alokace ze 7 na 2 miliony korun.

A to je na celé věci asi to nejzásadnější. Nevede se tu již ideologický spor o to, zda by si měli být ženy a muži rovni, co tato rovnost znamená, kde ji ještě lze (a je žádoucí) uplatňovat a kde už ne. Ani o to, zda je toto téma pro stát natolik zásadní, aby do něj investovalo finanční prostředky. Nyní jde již čistě o souboj racionality a iracionality, faktů a smyšlenek. A to by mělo být velkým varováním nejen pro ty, které a kteří považují za potřebné zachovat finance na rovnost žen a mužů, ale pro všechny, kterým jde o zachování alespoň té základní úrovně veřejné diskuse a politického rozhodování.

Co je antigender a proč se mu dnes daří?

Lubica Kobová

Co se děje ve společnosti, když „gender“ označuje tak rozdílné fenomény, jako je kritika zobrazování žen a mužů v učebnicích, nebo snaha o zastavení ratifikace mezinárodní úmluvy o lidských právech?²⁹ „Gender“ se stává terčem kritiky aktérů, mezi kterými existují jenom slabé nebo žádné vazby, a pouze díky společnému nepříteli se tyto vazby utvářejí.³⁰ Toto dění můžeme pochopit, pokud budeme sledovat myšlenková a obrazová schémata, která jsou využívána v argumentaci a jednání antigenderových aktérů.

Kořeny antigenderu

Co je antigender? Touto myšlenkovou i slovní zkratkou zde označují opozici vůči tomu, co tato strana nazývá „genderová ideologie“. Hnutí, jednotlivci nebo debaty zde označené jako antigender získávají význam tím, proti čemu se vymezují. Mají tedy svou představu o tom, co je a co dělá „gender“. Domnívám se, že neexistuje jen jeden motiv, kvůli kterému se stovky lidí schází, občansky se aktivizují, píší petice, organizují vědecké konference nebo se modlí. Za touto aktivitou nestojí jeden skrytý hybatel v pozadí a ani ji není možné převést na jednu zřejmou příčinu. Sledujme spíše to, k čemu ti, kteří brojí proti „genderu“, tíhnou, kde se jejich vyjádření potkávají a jaké představy o společnosti a scénářích jejího vývoje vytvářejí.

Antigender není českým národním specifíkem, není dokonce ani omezen na západem „zaostávající“ střední a východní Evropu. Jde o fenomén výsostně transnacionální, jehož kořeny vycházejí z opozice Svatého stolce proti závěrům dvou konferencí organizovaných pod záštitou Organizace spojených národů – Mezinárodní konference o populaci a rozvoji v Káhiře konané v roce 1994 a Čtvrté světové konference o ženách v Pekingu v roce 1995. Po protestech amerických republikánů proti „genderovému feminismu“, jež se konaly ještě před Pekingskou konferencí, ustavila Komise Organizace spojených národů pro postavení žen kontaktní skupinu, která měla objasnit význam termínu gender a definovat jeho konsenzuální význam. Výsledkem jednání komise bylo konstatování, že termín gender se v závěrech Pekingské konference bude užívat v jeho dosavadním „běžném a obecně přijímaném významu“. Tento význam však nebyl nikde řádně specifikován a závěry komise

29 Tesař, M. (2015). Zbavte Emu mísy. *Reflex*, 15(32), 32 – 36; Pečinka, B. (2015). Dienstbierova armáda. *Reflex*, 15(32), 37; (ire). (2015). Genderová zvěrstva v právu: Příliš silná káva pro KDU-ČSL. *Česká justice*, 23. 12. 2015.

30 V případě přijetí a ratifikace tzv. Istanbulské úmluvy jde o nepravděpodobnou koalici ateistů (Občanské sdružení ateistů České republiky), křesťanské politické strany (Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová), církevní hierarchie (Česká biskupská konference), charitativních organizací (Arcidiecézní charita) a různých občanských iniciativ spojených s krajní pravíci (Tradiční rodina), římskokatolickou církví (Aliance pro rodinu), ale také s obranou práv žen na bázi xenofobie a nenávisti k islámu (Éra žen) a dalších.

měly spíš jen uklidnit obavy rozbouraných amerických politiků a aktivistů z toho, že to, co se považuje za přirozené (manželství, heterosexuality, mužství, ženství), bude zpochybněné jako sociální, kulturní a historický konstrukt.³¹

Dnes vidíme, že tento pokus o uklidnění neuspěl. Právě naopak – v letech po uvedených konferencích vatikánská církevní hierarchie a katoličtí intelektuálové pracovali na tom, aby termín gender vymezili zcela negativně.³² Toto úsilí je, zdá se, korunované úspěchem. Mnoho lidí netuší, co znamená pojem gender, ale je jim zcela zřejmé, že jde o nějakou (cizí) „agendu“ a „ideologii“.³³ Toto negativní vymezení genderu navíc dnes už není jenom součástí agendy římskokatolické církve a s ní spojených občanských skupin. Převzaly ho také skupiny, podle kterých jsou základy „naší civilizace“ nebo „kultury“ pod palbou nejrůznějších vnějších hrozeb. Ve společnostech střední a východní Evropy, pro které byla doba státního socialismu dobou zlovolné marxistické a totalitární ideologie a doba po ní následující zase konečně dobou od ideologie osvobozenou, má slovní spojení „genderová ideologie“ silnou přesvědčovací moc.

Více jak deset let trvalo, než ustavený antigenderový diskurs získal podobu protestních akcí po celé Evropě v letech 2012 – 2013.³⁴ Ještě před největší manifestací, kterou byl Národní pochod za život ve slovenských Košicích v roce 2013, doznala v letech 2008 až 2013 celková obhajoba zájmů římskokatolické církve na Slovensku podstatné proměny. Poté, co se omezil vliv politické strany Křesťansko-demokratické hnutí, která byla přímým zástupcem zájmů katolické církve v politice, se této role chopily mnozí se občanské iniciativy.³⁵ Tento trend sekularizace prosazování církevních zájmů, odeologizování a zvědeckování argumentace a přejímání politických strategií občanské společnosti (která byla dlouho ztotožňována s liberální politikou lidských práv a práv menšin) charakterizuje dění také v dalších evropských státech.³⁶

Co nebo kdo je ohrožován genderem? Co přesněji je v genderu – chápaném jako „genderová ideologie“ – tím, co ohrožuje? Jak se chce antigenderová opozice proti takto vymezenému genderu účinně politicky postavit? – Odpovědi na uvedené otázky jsou pro antigenderová hnutí ve střední a východní Evropě i širěji velmi podobné.

---

31 Scott, J. W. (1999). *Gender and the politics of history* (revised edition). New York: Columbia University Press.

32 Milníkem v tomto úsilí je vydání *Lexikonu nejasných a sporných termínů o rodině, životě a etických otázkách* (2003) v gesci Papežské rady pro rodinu a Kongregace pro nauku víry. Viz Papežská rada pro rodinu (2013). *Rod – kontroverzní téma: vybrané články z Lexikonu nejasných a sporných termínů o rodině, životě a etických otázkách*. Bratislava: Spolok sv. Vojtecha.

33 Viz Case, M. A. (2012). After gender the destruction of man?: the Vatican's nightmare vision of the "gender agenda" for law. *Pace Law Review*, 31 (3), 802 – 817; Paternotte, D., & Kuhar, R. (2017a). "Gender ideology" in movement: introduction. In R. Kuhar & D. Paternotte (Eds.), *Anti-gender campaigns in Europe: mobilizing against equality* (pp. 1 – 21). Lanham & New York: Rowman & Littlefield.

34 Paternotte & Kuhar (2017a). "Gender ideology", p. 12.

35 Kobová, L. (2011). Limity biopolitiky: dva příklady politizování sexuálních a reprodukčních práv žen. In J. Cviková (Ed.), *Politiky a političky: aspekty politické subjektivity žen* (s. 51 – 91). Bratislava: ASPEKT.

36 Viz případové studie věnované Rakousku, Belgii, Chorvatsku, Francii, Německu, Irsku, Itálii, Polsku, Rusku, Slovinsku a Španělsku v publikaci Kuhar, R., & Paternotte, D. (Eds.). (2017). *Anti-gender campaigns in Europe: mobilizing against equality*. Lanham & New York: Rowman & Littlefield, ale také první mapování situace v zemích středních a východní Evropy v publikacích Kováts, E., & Pöim, M. (Eds.). (2015). *Gender as symbolic glue: the position and role of conservative and far right parties in the anti-gender mobilizations in Europe*. Budapest: Foundation for European Progressive Studies & Friedrich Ebert Stiftung a *Anti-gender movements on the rise?: strategizing for gender equality in Central and Eastern Europe*. (2015). Berlin: Heinrich Böll Foundation.

Koho ohrožuje gender?

Za prvé: co nebo kdo je ohrožován genderem? „Genderová ideologie“ dle antigenderu ohrožuje rodinu a v ní především děti jako její nejzranitelnější součást. Objektivně zranitelné dítě, které potřebuje druhé proto, aby prosperovalo, je v logice antigenderu vystaveno zhoubnému působení školství usilujícího o oslabování genderových stereotypů. Byla to právě nevole proti osnovám pro mateřské školy představeným socialistickou vládou v roce 2010 v Maďarsku, co spustilo antigenderový diskurz a ve výsledku donutilo uvedenou část osnov vypustit.³⁷ Proti ohrožování dětí loutkovými představeními Bábkového Divadla na Rázcestí ve slovenské Banské Bystrici protestoval Inštitút Leva XIII,³⁸ který je označil za součást „kultury smrti“³⁹, ale také aktivní divačky a diváci v diskuzích po představeních.⁴⁰ Do pozice ohrožených dětí, které nebyly uchráněny škodlivého působení „genderové ideologie“, jsou stavěny děti lesbických párů nebo transrodičů.⁴¹ V referendu o třech otázkách nastolených antigenderovým hnutím na Slovensku v roce 2015⁴², ale už i dříve v billboardové kampani v roce 2013⁴³, děti měla ohrožovat sexuální výchova, která je předčasně sexualizuje a rozvrací možnosti jejich vlastního sebepoznání; a podobně tak tomu bylo v Polsku⁴⁴ a je také v Česku⁴⁵.

V ohrožení je ale také manželství, o kterém se předpokládá, že musí stát na základech rodiny a bez něhož nemůže existovat společenství lidí, kteří sdílejí intimní vztah a navzájem o sebe pečují. Iniciativa poslance za KDU-ČSL Marka Výborného za novelizaci Listiny základních práv a svobod v roce 2018 ve smyslu, aby bylo kromě rodičovství a rodiny (čl. 32, odst. 1 Listiny) chráněno také „manželství jako svazek muže a ženy“⁴⁶, má svůj

37 Kováts, E., & Pető, A. (2017). Anti-gender discourse in Hungary: a discourse without a movement? In R. Kuhar & D. Paternotte (Eds.), *Anti-gender campaigns in Europe*, p. 119.

38 *Štúdia : rozpočet Úradu vlády SR na podporu Kultúry smrti*. (2012). Bratislava: Inštitút Leva XIII; viz také Maďarová, Z. (2015). Love and fear: argumentative strategies against gender equality in Slovakia. In *Anti-gender movements on the rise?: strategizing for gender equality in Central and Eastern Europe* (pp. 33 – 42). Berlin: Heinrich Böll Foundation.

39 Termín „kultura smrti“ je součástí teologie papeže Jana Pavla II. a představuje politiky ohrožující posvátnost života od „přirozeného početí“ po „přirozenou smrt“, a to zejména interrupce a eutanazii. Viz Kobová, L. (2011). Limity biopolitiky, s. 59 a d.

40 Škripková, I., Bosá, M., Debrecéniová, J., & Pecko, M. a. d. (2014). Rod – naše preklatie?: otvorená diskusia o divadle a rode. *Glosológia : rodovo orientovaný časopis*, 3(3), 57 – 73.

41 V diskuzi po představení Bábkového divadla na Rázcestí v roce 2014 např. vystoupila jedna divačka s následujícím argumentem: „(...) rešpektujeme odlišnosť a myslíme si, že je škodlivé, aby deti boli rodovo scitlivované. Do piatich rokov sa buduje aj pohlavná identita a sú výskumy, napríklad ohľadom transsexuálov, ktoré potvrdzujú, že tie najťažšie poruchy pohlavnej identity, tam stopercentne absentoval vo výchove otec.“ In Škripková, I., Bosá, M., Debrecéniová, J., & Pecko, M. a. d. (2014). Rod – naše preklatie?, s. 67.

42 Jedna z otázek zněla: „Súhlasíte s tým, aby školy nemohli vyžadovať účasť detí na vyučovaní v oblasti sexuálneho správania či eutanázie, ak ich rodičia alebo deti samé nesúhlasia s obsahom vyučovania?“

43 Maďarová, Z. (2015). Love and fear, p. 39.

44 Graff, A., & Korolczuk, E. (2017). “Worse than communism and Nazism put together”: war on gender in Poland. In R. Kuhar & D. Paternotte (Eds.), *Anti-gender campaigns in Europe*, p. 179.

45 Viz např. Nováková, N. (2015). Sexuální výchova nebo etická výchova na školách. In *Rodina v 21. století: vyhlídky, problémy, řešení : sborník projevů z evropské konference pořádané dne 14. října 2014 v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR* (s. 20 – 26). Praha: Vydavatelství Ideál.

46 Návrh poslanců Marka Výborného, Pavla Bělobrádka, Mariany Jurečky, Jana Bartoška, Pavly Golasowské, Aleše Juchelky a dalších na vydání ústavního zákona, kterým se mění usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů, 15. 6. 2018.

předobraz v podobných iniciativách šířících se ze Spojených států amerických, nacházejících své místo v právních řádech mnoha evropských zemí. I když poslanec Výborný tvrdil, že jeho návrh není vymezen negativně a to zejména, že se nestaví proti legalizaci manželství gay a lesbických párů, kterou v té samé době předkládala poslankyně za hnutí ANO 2011, Radka Maxová. Vzhledem k načasování je ale těžké jeho iniciativu nevidět v kontextu snah o zrovnoprávnění manželství. Ústavní pojistky ochrany manželství mají působit buď již proti předkládaným návrhům, se kterými soupeří o politickou podporu, nebo preventivně – tedy tak, aby jakékoli právní úpravě zrovnoprávňující manželství heterosexuálních a neheterosexuálních párů zabránily nebo ji znesnadnily. Výsledkem tohoto úsilí jsou faktické ústavní zákazy gay a lesbických manželství v Lotyšsku (2005), Maďarsku (2011), Chorvatsku (2013), na Slovensku (2014) a v Litvě (2016).

Antigenderová mobilizace proti gay a lesbickým manželstvím je velmi viditelná – do francouzských ulic přivedla v roce 2013 sto tisíc lidí⁴⁷ a k slovenskému referendu v roce 2015 přitáhla téměř milion voličů (a to i navzdory tomu, že ústavní ochrana heterosexuálního manželství již byla na Slovensku schválena). Viditelnost protestů proti neheterosexuálním manželstvím by ale neměla zastírat, že antigenderovému hnutí jde také o další stránky sexuálního občanství – možnost osvojení dětí, náhradní mateřství, přístup k reprodukčním technologiím, legálnost interrupcí, přístup k antikoncepci, již zmiňovanou sexuální výchovu a genderovou výchovu a vzdělávání.⁴⁸

Antielitářství odpůrců „genderové ideologie“

Za druhé, co přesněji je v „genderové ideologii“ dle antigenderu ohrožující? Těchto prvků je nepřeborně množství. Chci zde krátce poukázat na dva z nich, které umožňují propojení antigenderu s dalšími zejména pravicovými hnutími. Antigender se prezentuje jako antielitářský⁴⁹, tedy jako subjekt, který zastupuje hlas lidu proti zkorumpovaným elitám. Gabriele Kuby, jedna z hlavních šířitelek pojmu „genderová ideologie“ v zemích střední a východní Evropy⁵⁰ ztotožňuje elity zejména s Evropskou unií, která je ovládána

---

47 Stambolis-Ruhstorfer, M., & Tricou, J. (2017). Resisting “gender theory” in France: a fulcrum for religious action in a secular society. In R. Kuhar & D. Paternotte (Eds.), *Anti-gender campaigns in Europe*, pp. 79 – 98.

48 Paternotte, D., & Kuhar, R. (2017b). The anti-gender movement in comparative perspective. In R. Kuhar & D. Paternotte (Eds.), *Anti-gender campaigns in Europe*, p. 257.

49 Blíže k vymezení antielitářství pro pochopení krajní pravice a populismu viz Wodak, R. (2019). Entering the ‘post-shame era’: the rise of illiberal democracy, populism and neo-authoritarianism in Europe. *Global Discourse*, 9(1), 195-213.

50 Gabriele Kuby je pravděpodobně nejvlivnější laickou intelektuálkou a aktivistkou ve střední a východní Evropě. V českém překladu vyšla v roce 2014 její kniha *Globální sexuální revoluce: ztráta svobody ve jménu svobody*. Praha: Kartuziánské nakladatelství. Autorka několikrát navštívila Česko – kromě zmiňované konference v Poslanecké sněmovně PČR v říjnu 2014 také přednášela na více místech v Česku v dubnu 2014. Autorky a autoři popularizující antigender jsou např. také Marguerite Peeters, Dale O’Leary, dále také církevní hodnostáři jako např. Tony Anatrella, kardinál Sarah Burke (v říjnu 2016 navštívil také Česko) nebo kardinál Peter Turkson. Zároveň se tvoří také autority jednotlivých národních diskurzů. V Polsku jsou to kněz Dariusz Oka a publicistka Marzena Nykiel. Přednášející, která podstatně ovlivnila antigenderové hnutí na Slovensku, je organizátorka chorvatského referenda v roce 2013 Željka Markić. Na Slovensku je významnou popularizátorkou antigenderu Mária Raučinová, autorka krátké příručky vydané v roce 2014 *Gender alebo rodová ideológia*. Bratislava: Don Bosco, která také vystupovala v Česku (viz Raučinová, M. /2018/. *Feminizmus a rodová ideológia*. In *Ideologie gender: sborník k semináři pořádanému Národním centrem pro rodinu, Katechetickou sekcí ČBK, Sekcí pro mládež ČBK a Sekcí církevního školství ČBK /s. 7 – 10/*. Olomouc.)

generací roku 1968. Na semináři v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v říjnu 2014 řekla: „To, co začalo jako vzpoura studentů proti buržoazní společnosti [sexuální revoluce, anti-konzumeristická politika], se nyní stává politickou agendou OSN a EU a globální sítě nadací miliardářů a nevládních organizací za současné podpory hlavních médií.“⁵¹ Toto tvrzení se také zrcadlí v útocích na vládní genderovou agendu prosazovanou tehdejšími ministrem pro lidská práva Jiřím Dienstbierem, kdy je označena za projev „dlouhodobé kulturní revoluce“ personalizované členy „pěti pražských rodin“ v roce 2015⁵². V diskurzu zemí střední Evropy jsou elity ztotožňovány s Evropskou unií, jejími politikami a finančními nástroji.⁵³ Práce na projektech podporovaných z unijních zdrojů se interpretuje jako neoprávněné obohacování.⁵⁴

Druhým důležitým prvkem „genderové ideologie“ je věda, výzkum a vzdělávání v oboru genderových studií. Dle již citovaného článku z časopisu *Reflex* „vysokoškolské katedry gender studies (...) na zakázku státu a evropských institucí produkuje stovky studií a dokumentů, které teoreticky zdůvodňují různé regulace ve jménu nového člověka“⁵⁵. Genderová studia jako studijní obor a výzkumná perspektiva jsou soustavně delegitimizovány neoliberálními argumenty, které říkají, že jde o neúčinné studium a podobně jako další humanitní a sociálně-vědní obory produkuje nezaměstnané absolventy vysokých škol. Jsou také obviňovány z ideologičnosti a nevědeckosti.⁵⁶

Genderová studia jsou kritizována jako pseudovědecké například v německém univerzitním prostředí a na amerických a britských univerzitách jsou zase obviňována z omezování svobody slova.⁵⁷ Odebrání akreditace programům genderových studií v Maďarsku můžeme chápat jako součást konsolidace moci neoliberálně-populistického Viktora Orbána.⁵⁸ V českém vysokoškolském prostředí jsou tyto útoky přítomny již od ustavení genderových studií jako oboru vysokoškolského studia v roce 2004.⁵⁹ Kontinuálně se rozvíjely

---

51 Kuby, G. (2015). Role genderové ideologie v diskursu o rodině. In *Rodina v 21. století: vyhlídky, problémy, řešení: sborník projevů z evropské konference pořádané dne 14. října 2014 v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR*. Praha: Vydavatelství Ideál, s. 88 – 89.

52 Pečinka, B. (2015). Dienstbierova armáda. *Reflex*, 15(32), 37.

53 Korolczuk a Graff navíc ukazují, že gender má být dle antigenderových kritiků nástrojem neokoloniální moci transnacionálních institucí. Viz Korolczuk, E., & Graff, A. (2018). Gender as “ebola from Brussels”: the anticolonial frame and the rise of illiberal populism. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 43(4), 797-821.

54 Dle Gabriele Kuby „peniaze pritekajú v miliónových prúdoch z kohútikov OSN a EÚ do organizácií LGBTI, ktoré poháňajú *gender-mainstreaming* – rodovú ideológiu ako hlavný myšlienkový prúd.“ Kuby, G. (2013). *Globálna sexuálna revolúcia: strata slobody v mene slobody*. Bratislava: Lúč, s. 76.

55 Pečinka, B. (2015). Dienstbierova armáda. *Reflex*, 15(32), 37.

56 Paternotte, D., & Kuhar, R. (2017b). The anti-gender movement in comparative perspective. In R. Kuhar & D. Paternotte (Eds.), *Anti-gender campaigns in Europe*, p. 259; Grzebalska, W., & Petó, A. (2018). The gendered modus operandi of the illiberal transformation in Hungary and Poland. *Women's Studies International Forum*, 68, 164-172, s. 170.

57 Hark, S., & Villa, P.-I. (2015). „Eine Frage an und für unsere Zeit“: verstörende Gender Studies und symptomatische Missverständnisse. In S. Hark & P.-I. Villa (Eds.), *Anti-genderismus: Sexualität und Geschlecht als Schauplätze aktueller politischer Auseinandersetzungen* (pp. 15 – 39). Bielefeld: transcript Verlag

58 ČTK. (2018). Státní ideologie v praxi: Orbánova vláda přestane financovat genderová studia. *Euro*. Dostupné z: <https://www.euro.cz/politika/statni-ideologie-v-praxi-orbanova-vlada-prestane-financovat-genderova-studia-1417209>

59 Viz Konrádová, P. (2004). Holky z genderu. *Reflex*(47).

v kampaních proti výzkumu sexuálního obtěžování na vysokých školách v roce 2009⁶⁰ a proti genderově senzitivnímu jazyku v roce 2010⁶¹. V současnosti v Česku roste kritika genderových studií v podobě útoků na konkrétní absolventky a absolventy oboru a jejich diplomové práce, přičemž tato kritika cirkuluje převážně na pravicových a konspirátor-ských blozích a občas taky pronikne do tisku.⁶²

Family mainstreaming

Za třetí, jak se chce antigenderová opozice proti takto vymezenému genderu účinně politicky postavit? V opozici k tolik kritizovaným politikám gender mainstreamingu antigenderoví aktéři úspěšně prosazují tzv. family mainstreaming, tedy – jak píše slovenská europoslankyně za Křesťansko-demokratické hnutí Anna Záborská – systematické vyhodnocování pozitivního nebo negativního vlivu všech politik na rodiny⁶³. Potom, co tento nástroj veřejné politiky představila v roce 2015 Aliance za rodinu⁶⁴, byl v roce 2018 přijat Národní radou Slovenské republiky a posuzování vlivu politik na rodinu je nyní součástí legislativního procesu. K obdobnému procesu došlo také v Maďarsku a Polsku, přičemž se zavedení family mainstreamingu zdůvodňuje zejména bojem proti demografické krizi.⁶⁵ V roce 2015 tzv. rodinnou RIA navrhovala zavést tehdejší poslankyně TOP 09 Nina Nováková. I když tato její snaha nebyla v případě poslaneckých návrhů zákonů úspěšná, změnu v procesu přípravy vládních návrhů zákonů se podařilo v roce 2016 prosadit tehdejšímu místopředsedovi vlády pro vědu a výzkum a předsedovi KDU-ČSL Pavlu Bělobrádkovi.⁶⁶

Jak jsem uvedla, celek antigenderové ideologie se odvíjí od politiky strachu a vykreslování hrozeb.⁶⁷ Důležitým rysem konstruování politické argumentace a politického působení pomocí smyšlených hrozeb je to, že toho, kdo tímto způsobem promlouvá, staví do pozice ochránce, a také to, že vztah tohoto ochránce a toho, co je ochraňováno, je vztahem zprostředkovaným právě přes onu hrozbu. Hrozba a ochrana proti ní jsou specifickým typem vztahu, který jedné straně dává moc ochraňovat a druhou stranu považuje zase za bezmocnou nebo alespoň oslabenou.

---

60 Kolářová, K., Pavlík, P., & Smetáčková, I. (2009). *Co je sexuální obtěžování a jak se mu bránit: příručka pro studující vysokých škol*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

61 Maďarová, Z. (2014). Analýza mediálnej odozvy na príručku o rodovo vyváženom vyjadrovaní v Českej republike. In J. Cviková (Ed.), *Analýza významu a možnosti používania rodovo vyváženého jazyka* (s. 111 – 132). Bratislava: Centrum vzdelávania MPSVR SR.

62 Doležal, J. X. (2019). Feministky, neurážejte ženy! Ženství není snášení vajíček! *Reflex*. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/komentare/92284/feministky-neurazejte-zeny-zenstvi-neni-snaseni-vajicek.html>

63 Záborská, A. (2014). *Rodina na križovatke*. Bojnice: Lúč, s. 38 – 39.

64 *Family policies : Slovensko 2015 : návrhy Aliancie za rodinu na zavedenie family mainstreaming politiky do programov politických strán*. (2015). Bratislava: Aliancia za rodinu.

65 Juhász, B., & Pap, E. (2018). *Backlash in gender equality and women's and girl's rights: study : requested by the FEMM Committee*. Brussels: European Parliament; Grzebalska, W., & Pető, A. (2018). *The gendered modus operandi*, p. 167.

66 Vláda schválila změnu Legislativních pravidel vlády. (2016). Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-zmenu-legislativnich-pravidel-vlady--139883/>

67 K politice strachu a argumentaci strachem viz Maďarová, Z. (2015). *Love and fear* a Wodak, R. (2015). *The politics of fear: what right-wing populist discourses mean*. Los Angeles: Sage.

V jádru toho, co má být ochraňováno, jsou instituce a hodnoty spojené s domovem, rodinou a vlastí. V tomto smyslu antigender nabývá na využitelnosti v době rostoucí skepse vůči Evropské unii, rostoucích obav o národní identitu zejména v kontextu třech „křizí“ – uprchlické, demografické, ale také v souvislosti s dopady ekonomické krize.⁶⁸ Prekarizace života a zajišťování podmínek pro základní sociální reprodukci⁶⁹, konec polistopadového konsenzu na neoliberalismu jako způsobu zajištění blahobytu jednotlivců a také konec konsenzu na individuálních lidských právech jako způsobu zaručení rovnosti a svobody v životě společnosti⁷⁰ vytvářejí živné podhoubí pro působení antigenderu.

Mluvit o genderu znamená bezpochyby mluvit o tom, co se dle antigenderu váže na pohlaví – tedy o představách mužskosti a ženskosti, o vztazích žen a mužů, o podpoře nebo nepodpoře těchto vztahů různými sociálními institucemi. Toto promlouvání je ale také o něčem jiném. Tak jako jsou vztahy mezi muži a ženami mocenskými vztahy, tak mluvení o genderu dává významy dalším mocenským vztahům. Mluvením o genderu, o základních sociálních institucích jako jsou rodina, partnerské vztahy, vztahy mezi rodiči a dětmi, se zároveň mluví o tom, jak se vztahují jednotlivci k politickému společenství a jaké místo ve světě mu připisují. Právě v tom spočívá přitažlivost antigenderu – je o něčem, co každý považuje za zjevné, ale zároveň odkazuje na širší a obtížněji uchopitelné společenské a politické uspořádání.

---

68 Paternotte, D., & Kuhar, R. (2017b). The anti-gender movement in comparative perspective. In R. Kuhar & D. Paternotte (Eds.), *Anti-gender campaigns in Europe*, p. 268.

69 Wimbauer, C., Motakef, M., & Teschlade, J. (2015). Prekäre Selbstverständlichkeiten: neun prekarisierungstheoretische Thesen zu Diskursen gegen Gleichstellungspolitik und Geschlechterforschung. In S. Hark & P.-I. Villa (Eds.), *Anti-genderismus: Sexualität und Geschlecht als Schauplätze aktueller politischer Auseinandersetzungen* (pp. 41 – 57). Bielefeld: transcript Verlag

70 Kováts, E. (2018). Questioning consensuses: right-wing populism, anti-populism, and the threat of 'gender ideology'. *Sociological Research Online*, 23(2), 528-538.

Závěr

Hlasy varující před zhoubnou „genderovou ideologií“ vycházejí z iracionálního strachu ze změn a odmítají legitimní demokratizační požadavky na odstranění přetrvávajících nerovností mezi ženami a muži. Prosazování genderové rovnosti není ohrožením demokracie ani svobody, naopak je jejich nezbytným předpokladem. Obávaná „genderová ideologie“ ve skutečnosti analyzuje strukturální nerovné postavení mužů a žen a přesvědčivě ukazuje, že se nejedná o přirozený stav, který není možné změnit. Feministky a feministé upozorňují na to, že problém není v jednotlivcích, ale v systému, což je to, co je trnem v oku u Istanbulské úmluvy, která jasně pojímá násilí na ženách jako genderově podmíněné a poukazuje na jeho strukturální povahu. Jinými slovy, Istanbulská úmluva uznává, že genderová nerovnost zapříčiňuje násilí na ženách. Druhořadé vnímání žen ve společnosti, kdy je mužství přijímáno jako něco hodnotnějšího, vede k větší toleranci násilí na ženách.

I přes řadu národních strategií a dokumentů v oblasti prosazování rovnosti žen a mužů nedošlo dosud v České republice k výraznějšímu posunu. V žebříčku Světového ekonomického fóra se za rok 2018 Česká republika umístila na 82. místě ze 149, což ji řadí mezi 5 členských států EU s nejhorším výsledkem. Potřeba řešit nerovnosti mezi muži a ženami a nerovné postavení LGBTQ+ osob zůstává stejná, ochota k tomuto řešení se však v posledních letech snižuje. Prosazuje se stále více diskurz nastavený za období vlády Petra Nečase především jeho poradci z Občanského institutu, který vytvořil pevné zázemí pro odmítání prosazování genderové rovnosti z obav před rozpadem „tradiční rodiny a tradičních hodnot“. Diskuse o „škodlivé agendě“ se přesunuly v posledních letech i na parlamentní půdu, a to jak v souvislosti s ratifikací Istanbulské úmluvy, tak s financováním rovnosti žen a mužů. Jediná státní dotace na genderovou rovnost byla v posledních letech pod takovým drobnohledem a kontrolou, které jiné státní dotace s mnohonásobně vyššími objemy peněz ani zdaleka nepodléhají.

Nejenže brojení proti „genderové ideologii“ není žádným českým národním specifikem, není ani dokonce omezeno na prostor střední a východní Evropy. Jedná se naopak o transnacionální fenomén, jehož kořeny vycházejí z opozice Svatého stolce proti závěrům dvou konferencí OSN v polovině 90. let. Od té doby se negativní vymezení genderu stalo součástí nejen agendy římskokatolické církve, ale i dalších skupin. Podle nich tzv. genderová ideologie ohrožuje rodinu, a především děti v ní například oslabováním genderových stereotypů a sexuální výchovou. Staví se také proti legalizaci manželství gay a lesbických párů či jejich možnosti osvojení dětí, a naopak požadují ochranu manželství jako výlučného svazku muže a ženy. Prezentují se jako antielitářské hnutí, které zastupuje hlas lidu proti zkorumpovaným elitám, jež jsou ztotožňovány s politikami Evropské unie. V neposlední řadě směřují svůj útok na studijní obor genderových studií a delegitimizují výzkum v oblasti genderu. Jako nástroj obrany proti tzv. genderové ideologii prosazují „family mainstreaming“, kdy se posuzuje vliv politik na rodinu. Antigenderová hnutí spojuje politika strachu a vykreslování smyšlených hrozeb, které padají na úrodnou půdu v kontextu krizí.

Social Watch je mezinárodní síť občanských organizací usilujících o vymýcení chudoby a jejích příčin, o ukončení všech forem diskriminace a rasismu, o zajištění spravedlivé distribuce bohatství a naplňování lidských práv. Social Watch prosazuje mír, sociální, ekonomickou, environmentální a genderovou spravedlnost a zdůrazňuje právo každého člověka nežít v chudobě.

Nebezpečná genderová ideologie v České republice?

Monitorovací zpráva Social Watch k genderové rovnosti 2019

Social Watch 2019

Editorka: Markéta Kos Mottlová

Autorky a autoři: Ľubica Kobová, Tomáš Pavlas, Veronika Šprincová

Vydal: Social Watch Česká republika
Praha 2019

Projekt *Mezinárodní den žen, Istanbulská úmluva a genderově motivované násilí* finančně podpořilo Rosa-Luxemburg-Stiftung e.V., zastoupení v České republice.

Tato publikace vznikla díky finanční podpoře Evropské unie, České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí ČR. Za její obsah jsou zodpovědní partneři projektu Udržitelná Evropa pro každého a nevyjadřuje stanovisko poskytovatelů dotačních prostředků.

Social Watch je mezinárodní síť občanských organizací usilujících o vymýcení chudoby a jejích příčin, o ukončení všech forem diskriminace a rasismu, o zajištění spravedlivé distribuce bohatství a naplňování lidských práv. Social Watch prosazuje mír, sociální, ekonomickou, environmentální a genderovou spravedlnost a zdůrazňuje právo každého člověka na důstojný život.